

КРОВ – ВНУТРІШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ОРГАНІЗМУ

СКЛАД І ФУНКЦІЇ КРОВІ

- Кров як внутрішнє середовище організму;
- Функції крові;
- Кількість крові;
- Фізико-хімічні властивості крові;
- Еритроцити, їх фізіологічне значення;
- Гемоглобін, його будова, значення, сполуки;
- Швидкість осідання еритроцитів, її значення;
- Регуляція складу крові.

НАЙВАЖЛИВІШІ ФУНКЦІЇ КРОВІ

- ТРАНСПОРТНА ФУНКЦІЯ:
  - дихальна;
  - трофічна (поживна);
  - видільна (екскреторна).
- ТЕРМОРЕГУЛЮЮЧА.
- ЗАХИСНА.
- КОРЕЛЯТИВНА
- ПІДТРИМАННЯ ГОМЕОСТАЗУ
- ПЕРЕДАЧА СИЛИ.

Кількість крові у тварин і людини

Вид тварини	Кількість крові, % до маси тіла
Кінь	9,8
Корова	8
Вівця	8,1
Свиня	4,6
Собака	6,4
кіт	5,7
крізь	5,4
курка	8,5
Костисті риби	0,9-3,7
Людина	6-8 (4,5 ₄ - 6 л).

СКЛАД КРОВІ

плазма - 55 %

тромбоцити - 1 %

лейкоцити - 3 %

еритроцити - 41 %

Фізичні властивості крові

- рН артеріальної крові – 7,4
- рН венозної крові – 7,35
- Питома маса:
крові 1,050-1,060,
плазми 1,024-1,034,
еритроцитів 1,090.
- В'язкість крові 3 – 4.
- Осмотичний тиск 7-8 атм.
- Точка замерзання крові:
–0,56...–0,58°C

Буферні системи крові

- **Бікарбонатна.** $\text{H}_2\text{CO}_3 - \text{NaHCO}_3$ Якщо в крові збільшується кількість кислот, вони нейтралізуються бікарбонатом натрію, а вугільна кислота, яка при цьому утворюється, під впливом ферменту карбоангідрази розщеплюється на воду та вуглекислий газ і виділяється через легені.
- **Фосфатна** — дегідрофосфат (NaH_2PO_4) та гідрофосфат (Na_2HPO_4). Перша сполука поводить себе як слабка кислота, друга — як луг.
- **Система білків плазми крові.** Білки крові, маючи в своєму складі групу NH_2 , здатні нейтралізувати кислоти, а завдяки наявності COOH — сполучатись з лугами.
- **Система гемоглобіну.** У тканинах гемоглобін, маючи слаболужну реакцію, зв'язує кислоти, а в легенях, після віддачі CO_2 і насичення киснем, поводить себе як слабка кислота (рН 6,8) і тим самим запобігає залуженню крові.
- **Метаболічна система** в своїй основі має зміну фізико-хімічних властивостей та активності деяких ферментів під впливом зміни в середовищі концентрації H^+ , CO_2 і HCO_3^- .

Склад плазми великої рогатої худоби, %

(за Г.Й.Азимовим та ін., 1961)

Назва речовини	Цифрові показники	Характер сполук
Білки	8,0	Колоїди
Глюкоза	0,06	Молекулярні сполуки
Холестерин	0,12	
Лецитин	0,17	
Натрій	0,35	Іони
Калій	0,02	
Кальцій	0,015	
Магній	0,003	
Хлор	0,38	
Бікарбонати	0,16	
Сульфати	0,21	
Фосфати	0,14	

ЗНАЧЕННЯ БІЛКІВ ПЛАЗМИ

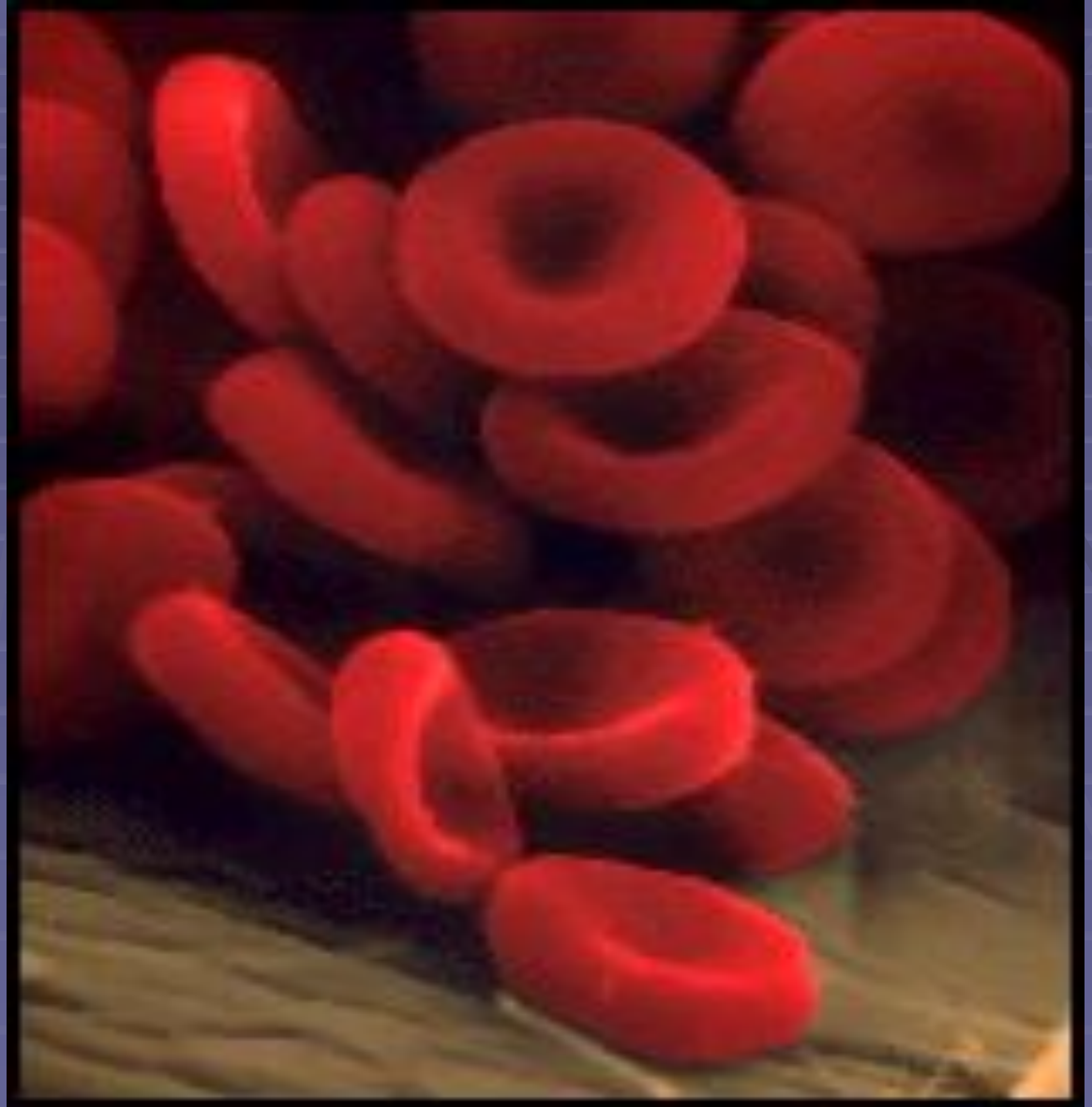
1. Підтримують рН крові;
  2. Пластичний матеріал для тканинних білків;
  3. Обумовлюють онкотичний тиск,
  4. Забезпечують в'язкість крові,
  5. Здійснюють транспортування гормонів, мінеральних речовин, ліпідів, холестерину тощо;
- Беруть участь у зсіданні крові і утворенні імунних тіл;
1. Перешкоджають осіданню еритроцитів.

Вміст білків у сироватці крові тварин, % до загальної кількості білків

(за А.П.Костіним та ін., 1983)

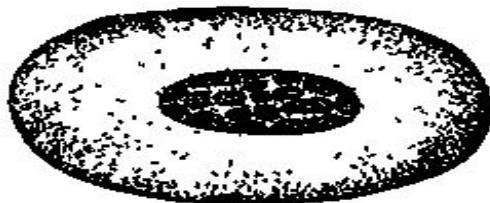
Вид тварини	Альбуміни	Глобуліни		
		α	β	γ
Кінь	32,4	17	23	27,6
ВРХ	40-48	12-20	16-21	20-30
Вівця	39-43	18-22	25-30	10-15
Свиня	39-49	15-24	10-18	15-30
Кріль	63,2	12,4	10,7	13,7
Індик	66,5	7,9	14,4 ₁₀	11,2

- Загальний
вигляд
еритроцитів

Еритроцити тварин

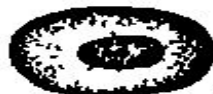
(за В.Н.Нікітіним, збільшено в 1000 разів)

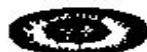
Протей 35,6м × 58,2м

Тритон 19,5м × 29,3м

Жаба 15,8м × 22,8м

Голуб 6,5м × 14,7м

Курка 7,5м × 12,0м

Слон 9,4м

Морська свинка 7,2м

Собака 7,2м

Щур 6,2м

Кролик 6,0м

Кішка 5,9м

Ліма 4,2м × 7,5м

Миша 5,7м

Верблюд 4,0м × 7,3м

Кінь 5,6м

Свиня 5,6м

Осел 5,5м

Корова 5,1м

Вівця 4,3м

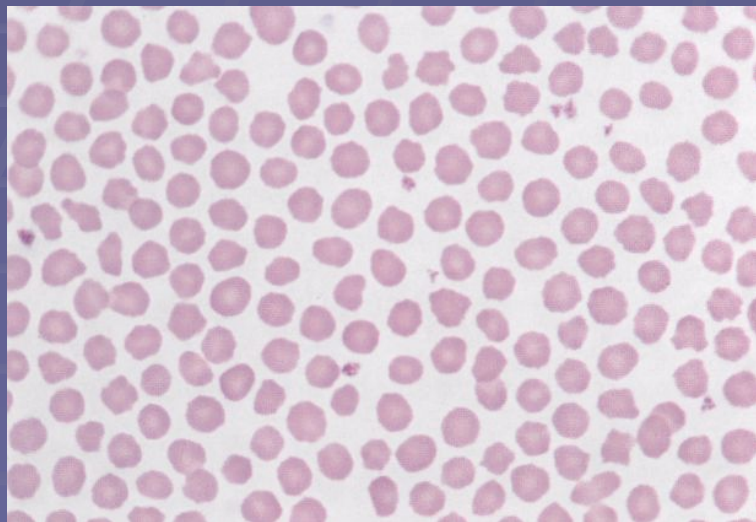
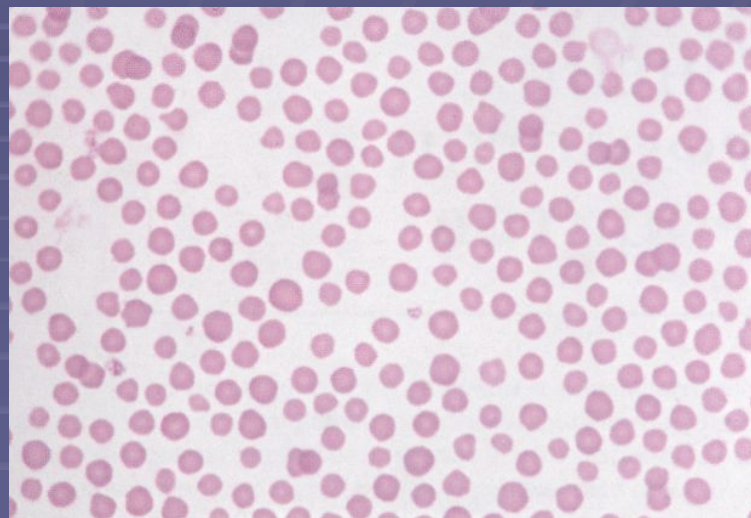
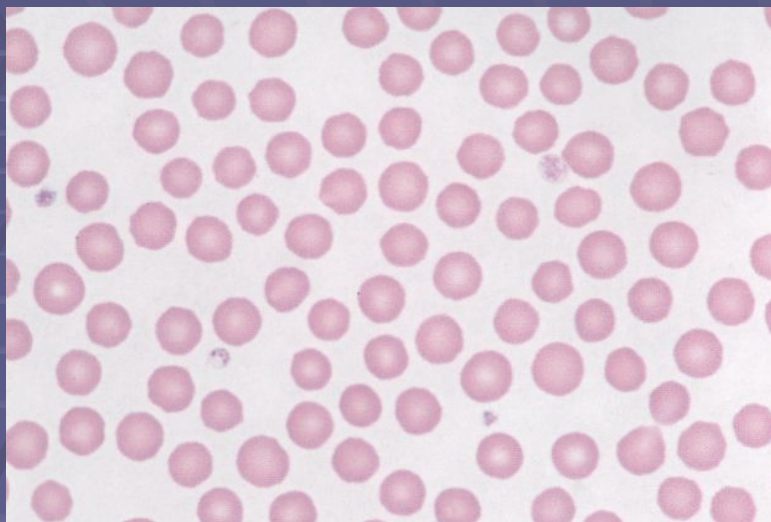

Коза 4,0м

Кабарга 2,5м

Нормальні еритроцити корови, кози, вівці, лами

Кількість і розміри еритроцитів

(за В.В.Науменком та ін., 1994)

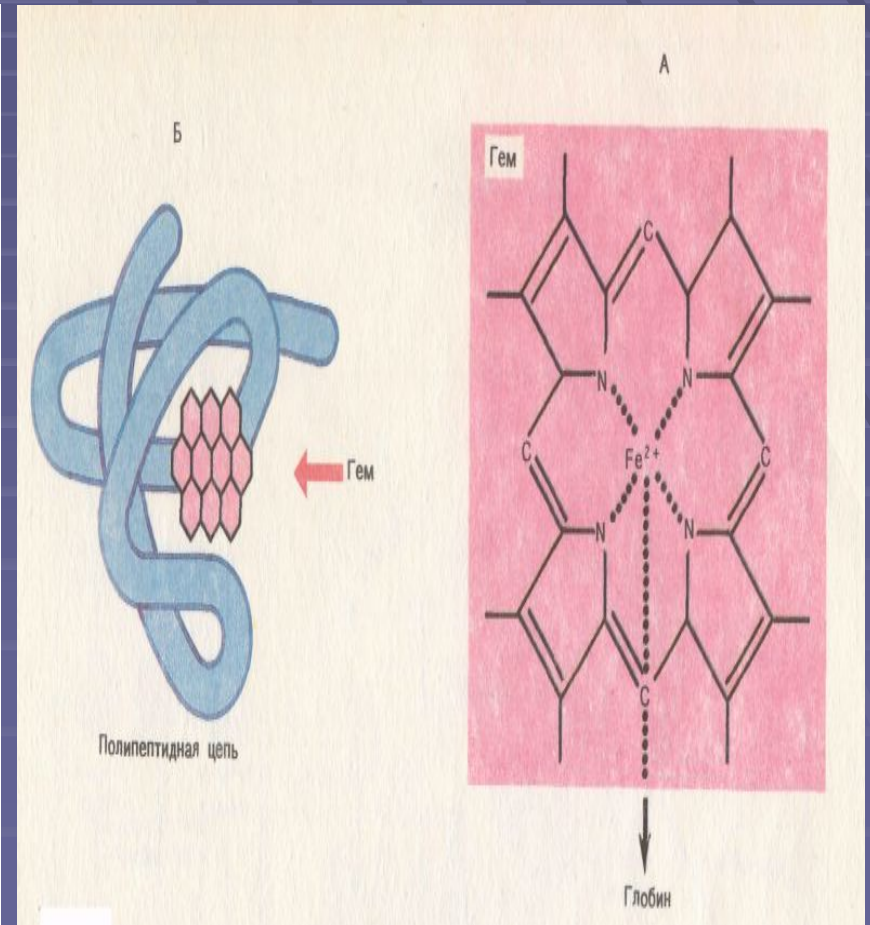
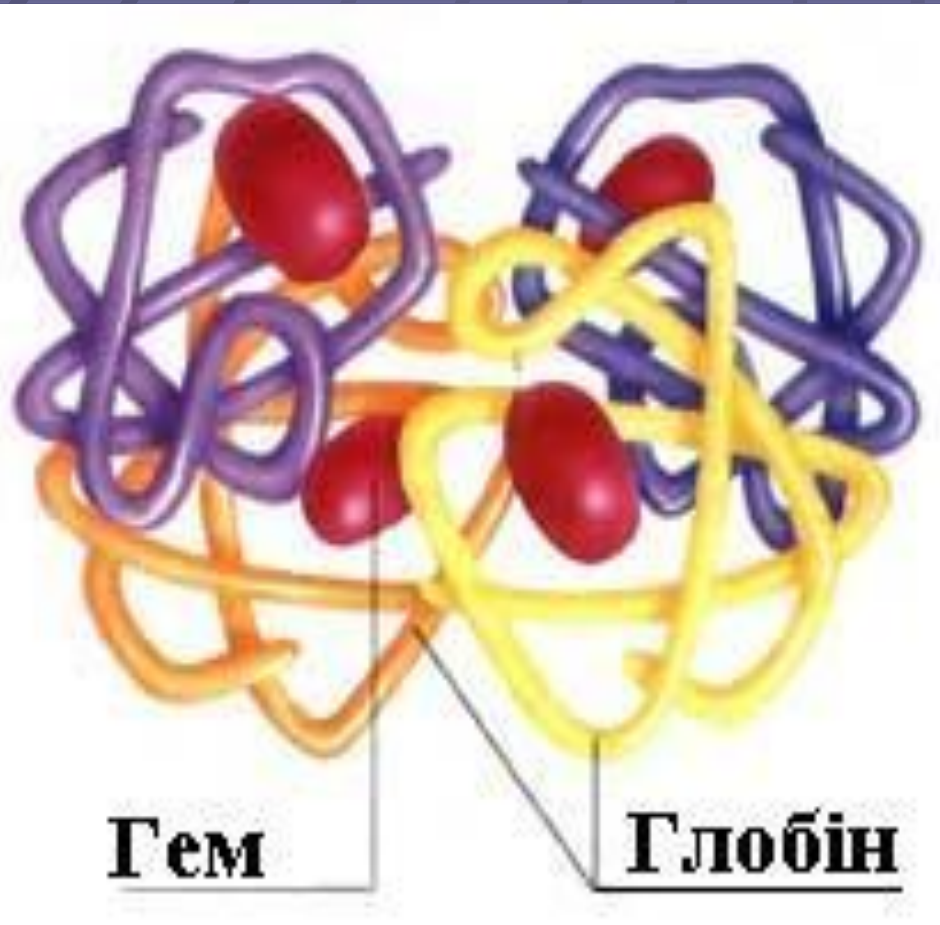
Вид тварини	Кількість еритроцитів, 1×10^{12} /л	Діаметр еритроцитів, мкм
Кінь	7,9 (6-10)	5,6
ВРХ	6,3 (5-7)	5,1
Свиня	6,5 (5-8)	5,6
Вівця	8,1 (7-9)	5,1
Кріль	5,8	6,0
Курка	3,5 (2,5-4,0)	9,8
Жаба	0,38	22,8 × 15,8

Функції еритроцитів

- Транспорт кисню, вуглекислого газу та поживних речовин.
- Регуляція рН крові
- Адсорбція деяких отрут та їх транспорт.

Структура гема та його положення в субодиниці гемоглобіну:

А — гем; Б — гем, вбудований в поліпептидний ланцюг.

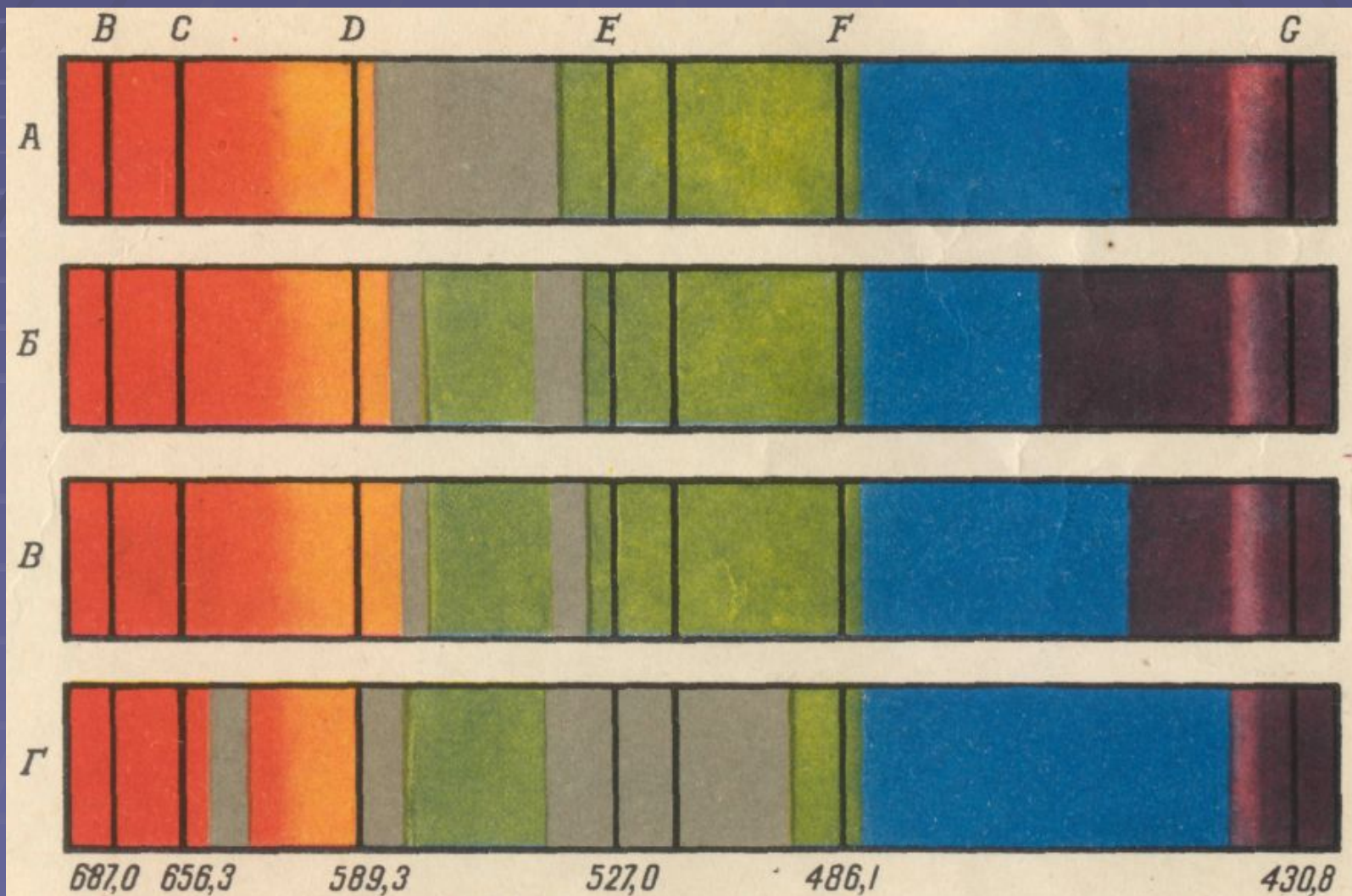
Вміст гемоглобіну в крові тварин

Вид тварин	Вміст Нб, % за Салі	Коливання	Вміст, Г/л
Кінь	80	50-100	136
ВРХ	65	56-74	110
Вівця	68	54-80	116
Свиня	60	51-69	106
Собака	80	65-95	137
Курка	75	51-99	127

Сполуки гемоглобіну

- **Оксигемоглобін** - нестійка сполука гемоглобіну з киснем ($\text{Hb} + \text{O}_2 \rightarrow \text{HbO}_2$).
- Сполука гемоглобіну з вуглекислим газом називається **карбогемоглобіном** (HbCO_2)
- **Карбоксигемоглобін** (HbCO) - стійка сполука гемоглобіну з окисом вуглецю, або чадним газом.
- Під впливом сильних окислювачів (бертолетова сіль, анілін, перманганат калію) гемоглобін перетворюється в **метгемоглобін** (MetHb), де залізо з двовалентного перетворюється в тривалентне.
- У скелетних м'язах та міокарді міститься м'язовий гемоглобін — **міоглобін**, білкова частина якого має меншу молекулярну масу порівняно з гемоглобіном крові.
- У крові плода з'являється **фетальний гемоглобін**. Він активніше з'єднується з киснем, ніж гемоглобін дорослої тварини.

Спектри поглинання відновленого гемоглобіну (А),
оксигемоглобіну (Б), карбоксигемоглобіну (В),
метгемоглобіну (Г).

Види лейкоцитів

Лейкоцити за своєю будовою поділяються на 2 групи:

- зернисті (гранулоцити),
- - незернисті (агранулоцити).

До зернистих належать:

- - еозинофіли (1-4%)
- - базофіли (0,5%)
- - нейтрофіли (60-70%)

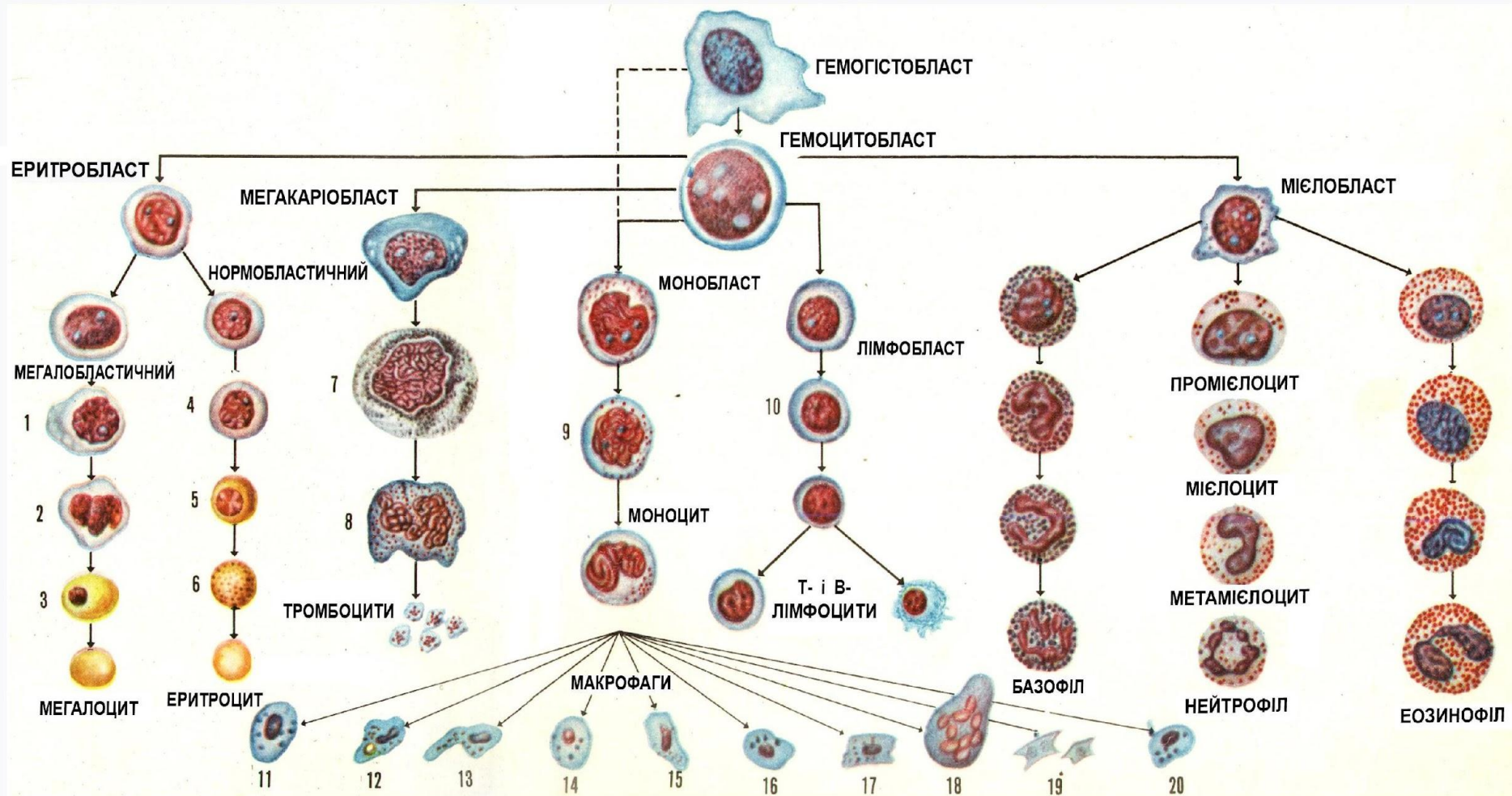
До незернистих:

- - лімфоцити (25-30%)
- - моноцити (6-8%)

Відсоткове співвідношення між видами лейкоцитів - **лейкоцитарна формула**, досить стала величина, порушується під час різних хвороб, має важливе діагностичне значення.

Лейкоцитарна формула.

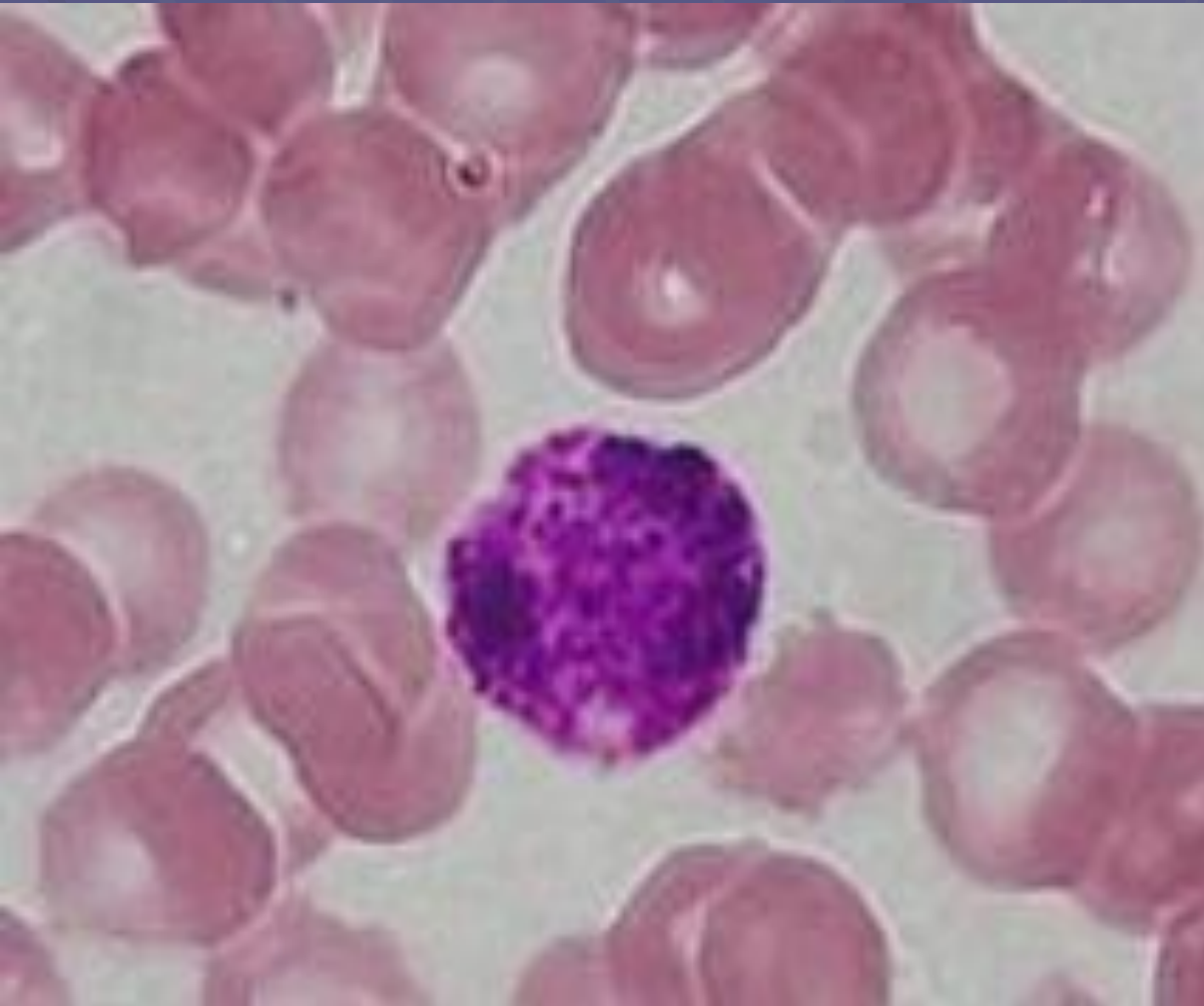
Види	Загальна кількість	Відсоткове співвідношення видів лейкоцитів				
		Нейтрофіли	Лімфоцити	Моноцити	Еозинофіли	Базофіли
Кінь	8000-11,000	50-60	30-40	5-6	2-5	< 1
ВРХ	7000-10,000	25-30	60-65	5	2-5	< 1
Вівця	7000-10,000	25-30	60-65	5	2-5	< 1
Коза	8000-12,000	35-40	50-55	5	2-5	< 1
Собака	9000-13,000	65-70	20-25	5	2-5	< 1
Кіт	10,000-15,000	55-60	30-35	5	2-5	< 1
Курка	20,000-30,000	25-30	55-60	10	3-8	1-4

СХЕМА КРОВОТВОРЕННЯ

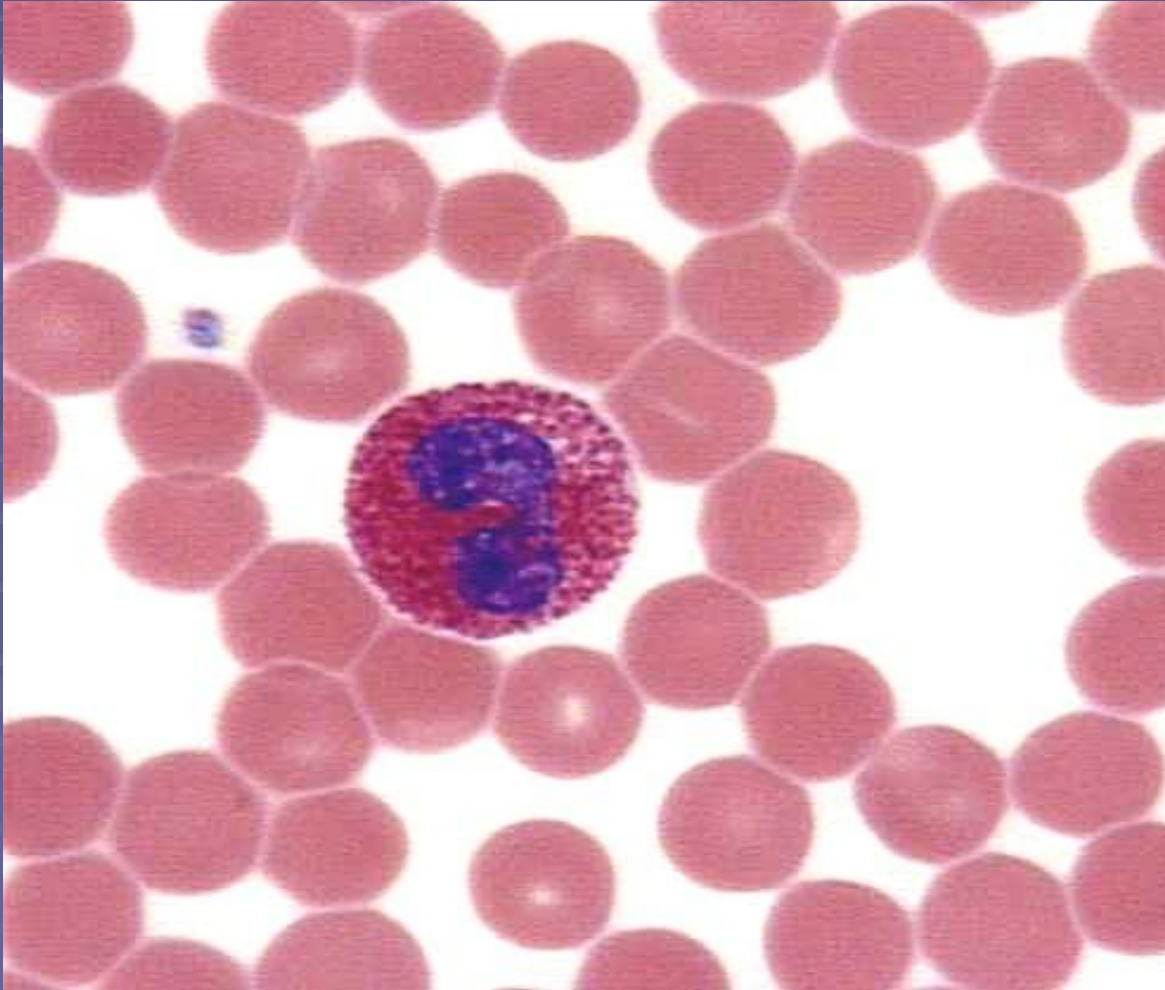
1- мегалобласт базофільний; 2 – мегалобласт поліхромний; 3 – мегалобласт ортохромний; 4 – нормабласт базофільний; 5 – нормабласт поліхромний; 6 – еритроцит (ретикулоцит); 7 – промегакаріоцит; 8 – мегакаріоцит; 9 – промоноцит; 10 – пролімфоцит; 11- макрофаг кісткового мозку; 12 – макрофаг селезінки; 13 – купферовська клітина печінки; 14 – клітина лімфовузла; 15 – альвеолярний макрофаг легенів; 16 – плевральний макрофаг; 17 – перитонеальний макрофаг; 18 – остеокласт; 19 – клітини макроглії нервової системи; 20 – гістіоцит сполучної тканини.

Зернисті лейкоцити:

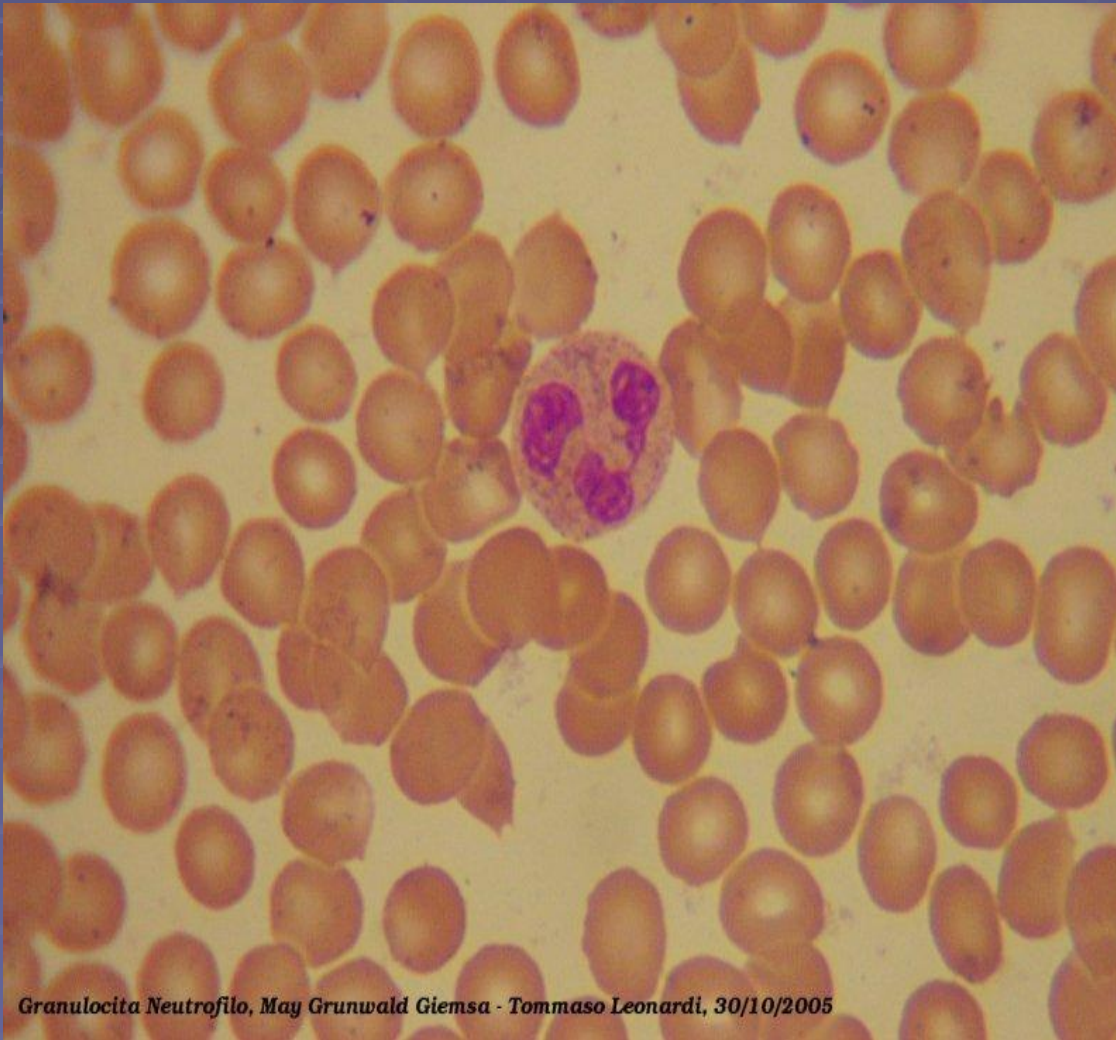
- Базофіли – цитоплазма зафарбовується в темно – синій колір. Включення великі. Ядро залежить від віку клітини:
- у молодій – паличкоядерне;
- у старих – сегментоядерне; Базофіли з'являються там, де потрібна допомога. В клітині їх невелика кількість – до 1%. В цитоплазмі у гранулах міститься гістамін, гепарин та інші медіатори пошкодження.

Зернисті лейкоцити:

- Еозинофіли - по формі такі ж як і базофіли, але цитоплазма яскраво – червоного кольору.
- В гранулах є велика група ферментів, які здатні руйнувати гістамін та інші токсини білкового походження. Їх кількість збільшується при алергічних реакціях, інвазійних захворюваннях.

Зернисті лейкоцити:

Granulocita Neutrofilo, May Grunwald Giemsa - Tommaso Leonardi, 30/10/2005

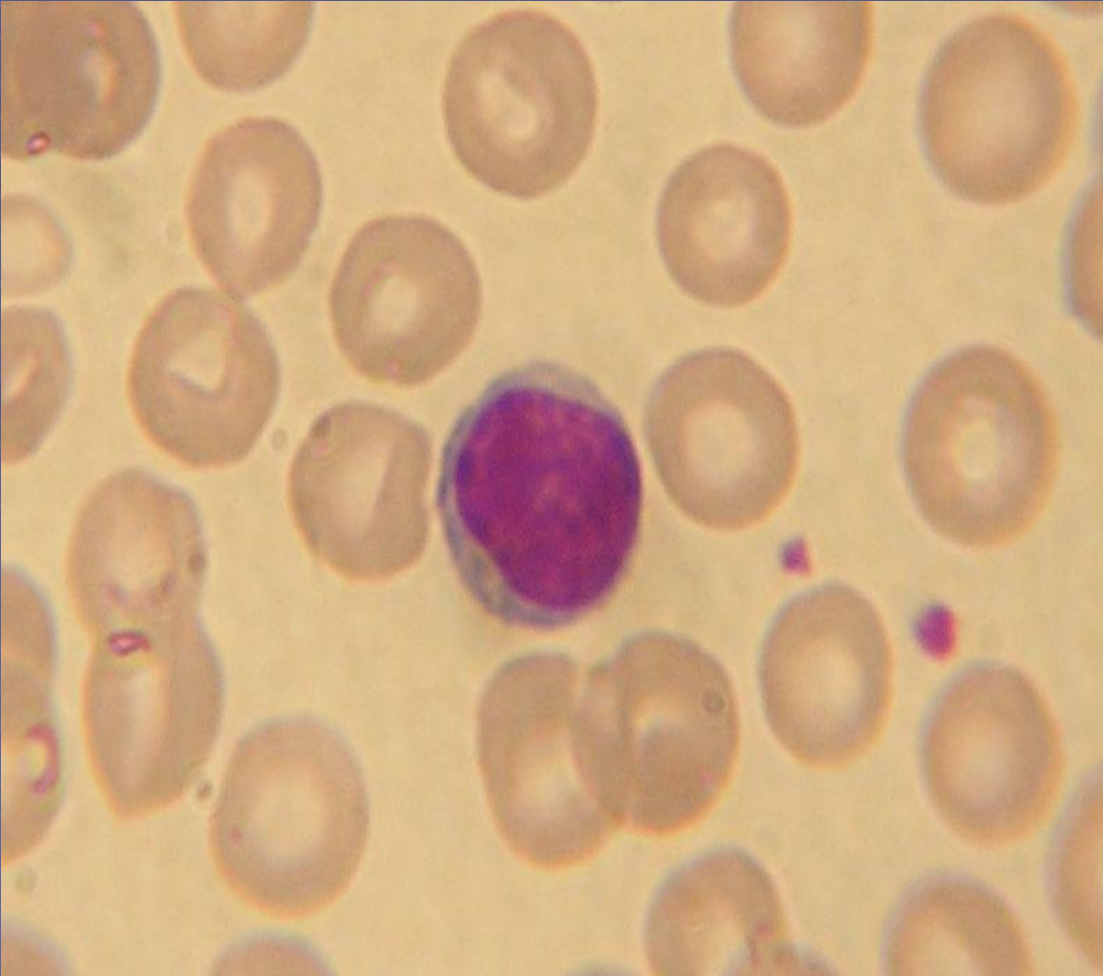
- Нейтрофіли – цитоплазма фарбується в світло – фіолетовий колір, мала зернистість.
- Залежно від ступеня дозрівання ядра, їх поділяють на:
  - - мієлоцити (самі молоді);
  - - юні;
  - - палечкоядерні;
  - - сегментоядерні;
- Нейтрофіли очищають організм від токсинів, іноридних частинок, здійснюють фагоцитоз.
- 1 нейтрофіл може поглинати 20-30 іноридних частинок.

Незернисті лейкоцити:

- Моноцити – великі, їх 4-6% в крові. Цитоплазма димчастого кольору. Включень немає. Ядро у вигляді листка конюшини, велике.
- Їх ще називають клітини-двірники, вони з'являються в тих місцях, де є пошкодження (фагоцитоз).
- Моноцити синтезують лізоцин, інтерферон, еластазу, колагеназу.

Незернисті лімфоцити:

- Лімфоцити – до 40% в крові. Ядро велике, кругле, темно – вишневе. Цитоплазма голуба, є перинуклеарна зона. Це клітини, на яких базується весь імунітет. Є Т- і В-лімфоцити.
- В- лімфоцити знаходяться в лімфатичних вузлах.
- Вони відповідають за утворення антитіл Т-лімфоцитів – вони складаються з груп:
  - -кілери;
  - -хелпери;
  - -супресори;
- Вони відповідають за ²⁷тканинний імунітет

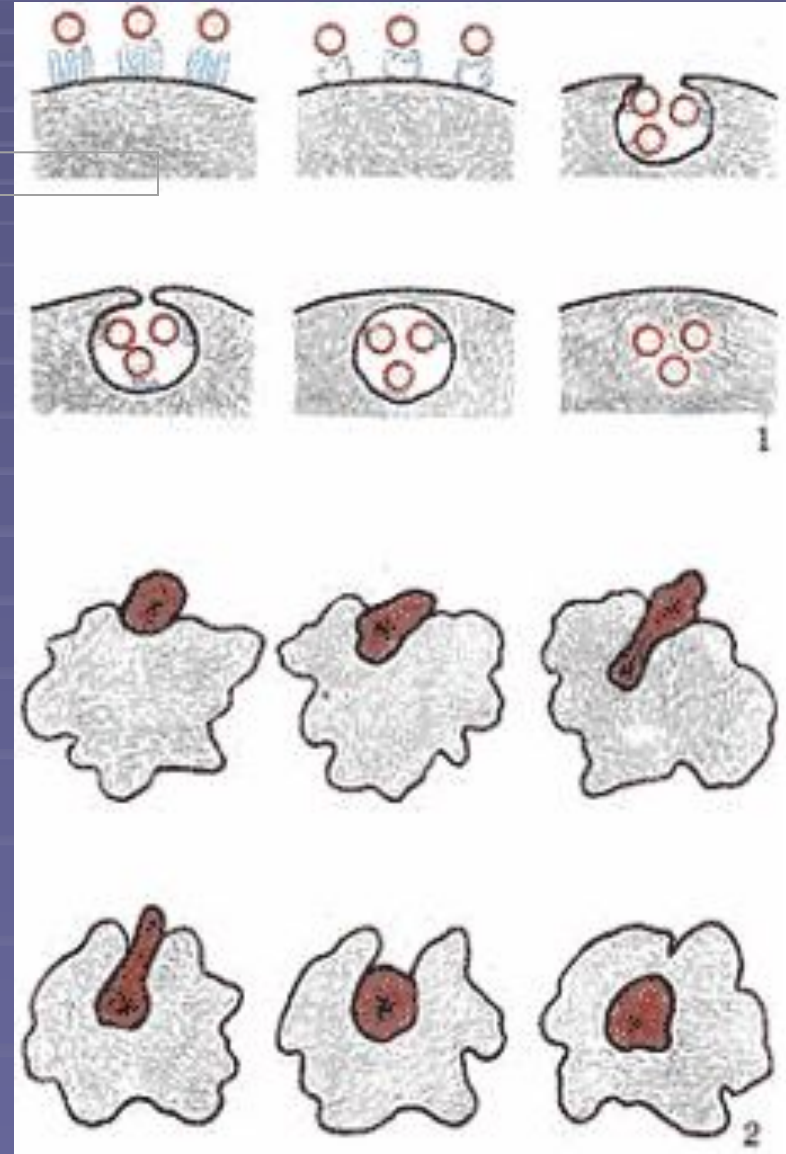
ВИГЛЯД ЛЕЙКОЦИТІВ ПІД ЕЛЕКТРОННИМ МІКРОСКОПОМ

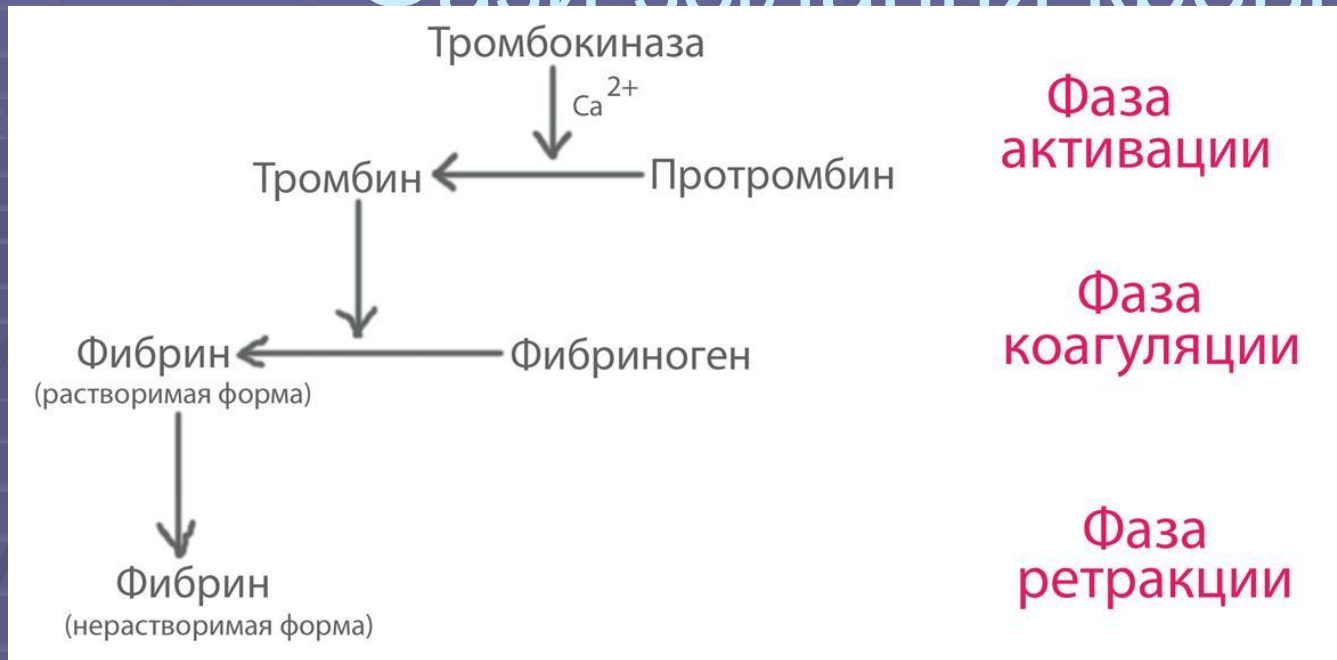
ФАГОЦИТОЗ

И.И. Мечников

Фази зсідання крові

- Перша фаза — утворення кров'яного і тканинного тромбопластину (триває 3-5 хвилин, у той час як дві наступні — 2-5 секунд).
- Друга фаза — перехід протромбіну Друга фаза — перехід протромбіну в тромбін.
- Третя фаза — утворення фібрину.

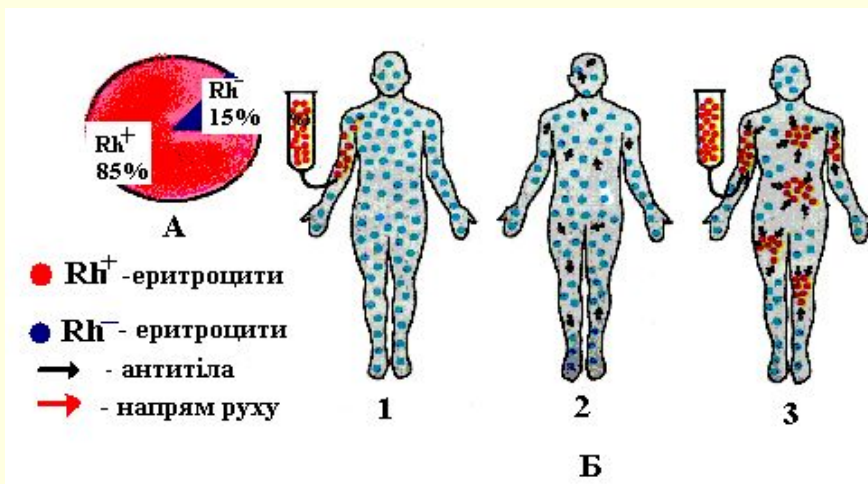
Фактори зсідання крові.

- I – фібриноген.
- II – протромбін.
- III – тромбопластин.
- IV – іони кальцію.
- V – проакцелерин.
- VI – активатор фактора V.
- VII – проконвертин.
- VIII – антигемофілійний глобулін A.
- IX – фактор Крістмаса.
- X – фактор Стюарта-Прауера
- XI – попередник плазмового тромбопластину.
- XII – контактний фактор (фактор Хагемана).
- XIII – фібринстабілізуючий фактор.

Класифікація груп крові у людини

Група крові за Янським	Між-народна класифікація груп	Наявність аглютиногенів в еритроцитах	Наявність аглютининів у плазмі	Людам з якою групою крові можна переливати кров
I	O	Немає	$\alpha \beta$	З усіма
II	A	A	β	IV і II
III	B	B	α	IV і III
IV	AB	A і B	Немає	

Примітка. Насправді еритроцити людини мають значно більше аглютиногенів, ніж це показано в таблиці, але для першого переливання крові досить знати основні два аглютиногени — A і B.

Резус – фактор (Rh): **А** – процентне співвідношення людей з Rh^+ і Rh^- кров'ю; **Б** – уявлення про виникнення “Rh – конфлікту”: 1 – введення Rh^+ - крові Rh^- реципієнту; 2 – вироблення Rh – антитіл в організмі реципієнта; 3 – повторне введення Rh^+ - крові Rh^- - реципієнту, що викликає аглютинацію

Успадкування групи крові

Група крові матері	Група крові батька			
	I (00)	II (A0)	III (B0)	IV (AB)
I (00)	I (00) — 100 %	I (00) — 50% II (A0) — 50%	I (00) — 50% III (B0) — 50%	II (A0) — 50% III (B0) — 50%
II (A0)	I (00) — 50% II (A0) — 50%	I (00) — 25% II (AA,A0) — 75%	I (00) — 25% II (A0) — 25% III (B0) — 25% IV (AB) — 25%	II (AA,A0) — 50% III (B0) — 25% IV (AB) — 25%
III (B0)	I (00) — 50% III (B0) — 50%	I (00) — 25% II (A0) — 25% III (B0) — 25% IV (AB) — 25%	I (00) — 25% III (BB,B0) — 75%	II (A0) — 25% III (BB,B0) — 50% IV (AB) — 25%
IV (AB)	II (A0) — 50% III (B0) — 50%	II (AA,A0) — 50% III (B0) — 25% IV (AB) — 25%	II (A0) — 25% III (BB,B0) — 50% IV (AB) — 25%	II (AA) — 25% III (BB) — 25% IV (AB) — 50%

**ДЯКУЮ
ЗА УВАГУ**